ISSN 13038451

TÜRK EĞİTİM BİLİMLERİ DERGİSİ

KIŞ 2005
CİLT 3
SAYI 1

ISSN 1303-8451

TÜRK EĞİTİM BİLİMLERİ DERGİSİ

Journal of Turkish Educational Sciences

Cilt 3, Sayı 1, Kış 2005
(Volume 3, Number 1, Winter 2005)
Gazi Üniversitesi yayınıdır.
Publication of Gazi University.

Sahibi
Prof. Dr. Kadri YAMAÇ

Kurucu Yayın Yönetmeni
Prof. Dr. M. Çağatay ÖZDEMİR

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Prof. Dr. Halil İbrahim YALIN

Yardımcı Yayın Yönetmenleri
Yard. Doç. Dr. Galip YÜKSEL
Yard. Doç. Dr. Necati CEMALOĞLU

Akademik Danışmanlar Kurulu (Soyadına Göre Alfabetik Sırada)

Prof. Dr. Nilüfer V. ACAR, Hacettepe
Prof. Dr. Ülker AKKUTAY, Gazi
Prof. Dr. Petek AŞKAR, Hacettepe
Prof. Dr. Ayşegül ATAMAN, Gazi
Prof. Dr. Ann E. AUSTİN, MSU, ABD
Prof. Dr. Hasan BACANLI, Gazi
Prof. Dr. Gülsün A. BASKAN, Hacettepe
Prof. Dr. Hüseyin BAŞAR, Hacettepe
Prof. Dr. Latife BIYIKLI, Ankara
Prof. Dr. Hikmet Y. CELKAN, Gaziantep
Prof. Dr. Temel ÇALIK, Gazi
Prof. Dr. Özcan DEMİREL, Hacettepe
Prof. Dr. Süleyman DOĞAN, Ege
Prof. Dr. Tayyip DUMAN, Gazi
Prof. Dr. Mustafa ERGÜN, Kocatepe
Prof. Dr. Oya G. ERSEVER, Hacettepe
Prof. Dr. Fatma GÖK, Boğaziçi
Prof. Dr. Zafer GÖKÇAKAN, Mersin
Prof. Dr. Nezahat GÜÇLÜ, Gazi
Prof. Dr. Banu Y. İNANÇ, Çukurova
Prof. Dr. Cahit KAVCAR, Ankara
Prof. Dr. Hafize KESER, Ankara
Prof. Dr. Mustafa KILIÇ, İnönü
Prof. Dr. Mehmet Ali KISAKÜREK, Ankara
Prof. Dr. Hüseyin KORKUT, Akdeniz
Prof. Dr. Leyla KÜÇÜKAHMET, Gazi
Prof. Dr. Selahattin ÖĞÜLMÜŞ, Ankara
Prof. Dr. Nihal ÖREN, Muğla
Prof. Dr. Yaşar ÖZBAY, Gazi
Prof. Dr. Servet ÖZDEMİR, Gazi
Prof. Dr. Mehmet ÖZYÜREK, Gazi
Prof. Dr. Fersun PAYKOÇ, ODTÜ
Prof. Dr. Richard S. PRAWAT, MSU, ABD
Prof. Dr. Enver Tahir RIZA, Ege
Prof. Dr. Robbie J. STEWARD, MSU, ABD
Prof. Dr. Mehmet ŞİŞMAN, Osmangazi
Prof. Dr. Adil TÜRKOĞLU, Çukurova
Prof. Dr. Halil İbrahim YALIN, Gazi
Prof. Dr. Ömer ÜRE, Selçuk
Prof. Dr. Binnur YEŞİLYAPRAK, Ankara

Düzeltmenler
Yard. Doç. Dr. Paşa Tevfik CEPHE
Arş. Gör. Yusuf DOĞAN
Okutman Ömer Faruk CANTEKİN

Teknik Düzenleme
Arş. Gör. Haluk ÜNSAL
Arş. Gör. Okyay DOĞAN
Arş. Gör. Asım ARI

Kapak Tasarımı
Öğr. Gör. Abbas KETİZMEN

Kış 2005 Sayısına Katkıda Bulunan Hakemler

Prof. Dr. Ülker AKKUTAY
Prof. Dr. Basri ATASOY
Prof. Dr. Ali BALCI
Prof. Dr. Nihat BOYDAŞ
Prof. Dr. Tayyip DUMAN
Prof. Dr. Nezahat GÜÇLÜ
Prof. Dr. Hafize KESER
Prof. Dr. Fitnat KÖSEOĞLU
Prof. Dr. M. Çağatay ÖZDEMİR
Prof. Dr. Vedat ÖZSOY
Prof. Dr. Mustafa SAFRAN
Prof. Dr. Adnan TEPECİK
Prof. Dr. Mustafa YEL
Doç. Dr. Mehmet YILMAZ
Yard. Doç. Dr. Mehmet TAŞDEMİR

© Her hakkı saklıdır. Türk Eğitim Bilimleri Dergisinde yayımlanan görüşler, yazarların kişisel görüşleridir. Bu görüşler, hiçbir şekilde Gazi Üniversitesini ve Türk Eğitim Bilimleri Dergisini temsil etmez. Makaleler, sadece kaynak gösterilerek kullanılabilir. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi'ne gönderilen makaleler kesinlikle iade edilmez.

Adres : Eti Mahallesi Ali Suavi Sokak 15/113 06570 Maltepe/ANKARA
Telefon : (312) 230 09 61 (Makale Takibi) • (312) 202 27 77 (Dergi Edinme)
Belgegeçer : (312) 229 55 17
E-posta : tebd@gazi.edu.tr
İnternet adresi : http://www.tebd.gazi.edu.tr

Dizgi ve Sayfa Düzeni : Türk Hava Kurumu Basımevi İşletmeciliği (312) 341 90 60
Basım Aşamasında Katkıda Bulunanlar : Altın ÇEVİK - İmran ÇANAK

TÜRK EĞİTİM BİLİMLERİ DERGİSİ YILDA DÖRT DEFA YAYIMLANIR

TÜRK EĞİTİM BİLİMLERİ DERGİSİ

İÇİNDEKİLER

Cilt 3, Sayı 1 **Kış 2005**

Eğitim Fakültesi Öğrencileri ile Fen-Edebiyat Fakültesi Mezunlarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Algılarının Karşılaştırılması (Gazi Üniversitesi Örneği)
Bülent ÖZTÜRK, Okyay DOĞAN, Gürcü KOÇ **1-22**

Kimya Öğretiminde Yanlış Kavramlar: Bir Literatür Araştırması
Haluk ÖZMEN..... **23-45**

Yüksek Lisans Öğrencilerinin Program ve Öğretim Elemanlarından Beklentileri
Ayşe Ottekin DEMİRBOLAT **47-64**

İnkılâp Tarihi Öğretiminde Fotoğraf Kullanımı
Bülent AKBABA **65-78**

Okul Müdürlerinin Tutum ve Davranışlarının Öğretmenlerin Motivasyonuna Etkisi (Özel ve Devlet Okulu Örneği)
İbrahim KOCABAŞ, Turgut KARAKÖSE..... **79-93**

Sanat Eğitiminde Bir Program Önerisi: Galeri Eğitimi Programı
Reyhan DEMİR **95-104**

Lise Biyoloji Laboratuvarlarında "İş Birlikli Öğrenme" Yönteminin Tutum ve Başarıya Etkisi
Melek ALTIPARMAK, Mahmure NAKİBOĞLU..... **105-123**

Yazım Kuralları..... **125-131**

İNKILÂP TARİHİ ÖĞRETİMİNDE FOTOĞRAF KULLANIMI*

Bülent AKBABA

Özet

Bu araştırmada; inkılâp tarihi öğretiminde fotoğraf kullanımının öğrenci başarısına etkisi belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın kavramsal çerçevesinde tarih öğretiminde kanıt olarak kullanılan görsel materyallerin yeri ve bu materyallerin kullanımının tarih öğretiminden beklenen amaçların gerçekleşmesindeki rolü incelenmeye çalışılmıştır. Tarihsel kanıt olarak değerlendirilen görsel materyallerin etkili ve güvenilir bir temsilcisi olan fotoğraf bu araştırmanın uygulama safhasında kullanılmıştır. Ön test-son test kontrol gruplu deneysel bir desenle gerçekleştirilen çalışmada deney grubundaki öğrenciler ile fotoğrafın analitik bir şekilde kullanımına yönelik bir çerçeve geliştirilmeye çalışılmış, kontrol grubundaki öğrencilerle yapılan derslerde ise, geleneksel öğretim yöntemleri (düz anlatım, soru-cevap) kullanılmıştır. Araştırmanın uygulama safhasında Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinin Toplumsal Hayatın Düzenlenmesi konusu ele alınmıştır. Deneklerin bu konudaki akademik başarıları ölçmek amacıyla hazırlanan testin geçerlik ve güvenirlik çalışması farklı bir okulda yapılmış, madde analizi yapılan test maddelerinden oluşan başarı testi deney ve kontrol grubundaki öğrencilere deneysel çalışmanın başında ve sonunda uygulanmıştır. Üç haftalık bir süre zarfında yapılan uygulama sonucunda inkılâp tarihi öğretiminde fotoğraf kullanımının öğrencilerin akademik başarısı üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Kanıta dayalı tarih öğretimi, görsel materyal, fotoğraf.

Abstract

In this study, the effect of using photographs in revolution history education on the students' success was tried to be identified. In the conceptual frame of the research, the place of the visual materials that are used as the proof in teaching history and the role of using these materials in realizing of the desired aims in history teaching have been emphasized. Photographs, which are regarded as reliable and effective representative of the visual materials accepted as historical proof, were used in the practice stage of the research. The study was realized through a pre-post test control group experimental design. A frame was tried to be developed on the experimental group students and the analytic usage of photographs. The courses of the control group were carried out with traditional teaching methods (narrative, question-answer). "Organizing Society Life" within Turkish Republic Revolution History and Kemalizm course was emphasized at the application stage of the study. The reliability and validity of the test that is prepared in order to evaluate the academic achievement of the students in this subject have been controlled in another school and the achievement test, consisting of item-analysis-made items, was applied to the students in the experimental and control group at the begining and at the end of the experimental study.

Key words: Evidence based on history teaching, visual materials, photographs

Yazışma Adresi: *Arş. Gör. Bülent Akbaba, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, akbaba@gazi.edu.tr.

Tarih derslerinde öğretilecek konunun içeriğine göre; düz anlatım, soru-cevap, problem çözme, gösteri (demonstrasyon), gözlem gezisi, rol oynama, örnek olay incelemesi, grup tartışması, benzetişim gibi öğretim metotlarının tamamı kullanılabilir. Bu çeşitliliğe rağmen, tarih dersleri genel olarak öğretmen merkezli bir yapıda, düz anlatım yöntemiyle işlenmektedir. İsrail, Filistin ve Avrupa'nın 27 ülkesinde (Türkiye Cumhuriyeti dahil), 32 bin öğrencinin ve 1252 öğretmenin katıldığı büyük bir saha araştırması olan "Gençlerin Tarih Bilinci Üzerine Karşılaştırmalı Avrupa Projesi" adlı çalışma da bu düşünceyi destekler niteliktedir (Tekeli, 1998).

Tablo 1. Tarih Derslerinin Nasıl Verildiği Konusunda Öğrencilerin ve Öğretmenlerin Görüşleri

	Öğrenci Ortalaması	Sıra	Öğretmen Ortalaması	Sıra	Ortalama Farkları
Öğretmenin anlatısını dinlemek.	3,43	2	3,49	2	+0,06
İyi-kötü, doğru-yanlış konusunda bilgilendirilmek.	3,00	4	3,06	5	+0,06
Tarihin farklı açıklamalarını tartışmak.	3,10	3	3,39	3	+0,29
Tarihin kaynakları, belgeler, haritalar ve görüntüler üzerinde çalışmak.	2,69	5	3,36	4	+0,67
Tarihi yeniden konuşup kendi yorumlarımızı yapmak.	2,32	6	2,61	6	+0,29
Radyo/kasetler dinlemek ve video/filmler izlemek.	1,87	7	2,46	7	+0,59
Ders kitabı ve/veya basılı malzeme kullanmak.	3,65	1	3,91	1	+0,26
Rol oynama, projeler hazırlama, müzeleri, tarihî yerleri gezme gibi öğrenci faaliyetlerinde bulunmak.	1,59	8	2,23	8	+0,64

(Tekeli, 1998:71)

Tablo, bize tarih derslerinde geleneksel öğretim yöntemlerinin hâkimiyetini göstermektedir. Bunun bir göstergesi olarak, ders kitabı ve basılı malzeme kullanmak, öğretmen anlatısını dinlemek, tarihin farklı açıklamalarını tartışmak ve iyi-kötü, doğru-yanlış hakkında bilgilendirmenin hem öğretmen hem de öğrenci değerlendirmelerindeki ortalamalarının 3,00 üstünde olması ve aralarındaki farkın küçük bulunması ele alınabilir. Buna karşılık kasetler ve filmler kullanma, rol oynama, proje geliştirme, müzeleri gezme gibi yenilikçi öğretim tekniklerinin ortalamaları öğretmen yanıtlarında 2,50'nin öğrenci yanıtlarında ise 2,00'nin altında kalmakta ve bunlar arasındaki farklar da yüksek olmaktadır (Tekeli, 1998:70).

Bu durum, öğrencilerin tarih dersini sıkıcı ve ezber ağırlıklı bir ders olarak görmelerinde önemli bir faktör olarak görülmektedir. Tarih derslerinde öğrencilerin doğrudan doğruya gözleyemedikleri ve tanık olamadıkları birçok geçmiş olay incelenir (Paykoç, 1991:93). Yalınlaştırılmış bilgilerin edilgen alıcısı konumuna indirgenen bir öğrencinin eleştirel beceriler ve tarih anlayışı edinebilmesi güçtür. Tarih derslerinde farklı öğretim yöntemleri ve buna bağlı olarak farklı öğretim materyallerinin kullanılması dersten beklenen; öğrencinin zaman kavrayışı ve bunu toplumsal değişimle ilişkilendirebilmesi, anlatı kurabilme kapasitesinin geliştirilmesi, (Bu kapasite çocuğun bir amaç doğrultusunda hikâye oluşturabilmesi ya da senaryo kurabilmesi diye tanımlanabilir.), empatiyi geliştirmesi bir konuda araştırma yapabilme kapasitesini geliştirmesi, kavramları ve dili doğru kullanabilme ve düşüncelerini yazıya dökebilme (Tekeli, 2000:19-20) gibi yeteneklerin geliştirilebilmesinde önemli bir katkı sağlayacaktır.

Avrupa Konseyi 31 Ekim 2001 tarihli tavsiye kararında; tarihsel olguları aktarmak, eleştirel ve analitik bir öğrenmeye uygun bir biçimde sunmak için, öğretim materyali olarak, mümkün olan en geniş kaynak

yelpazesinin kullanılmasının gerekliliğini belirtmiş, daha özelde; halka açık arşivlerden, filmler, belgeseller ve görsel-işitsel ürünlerden, bilişim teknolojisi yoluyla iletilen (bireysel ve kolektif olarak öğretmen gözetiminde incelenmesi gereken) malzemelerden, öğrencilere yakın geçmişlerindeki hadiselere güncel düzeyde gerçekçi bir bakış açısı kazandıran, Avrupa genelinde kurulmuş her türlü 20. yüzyıl müzesinden ve tarihî önem taşıyan mekânlardan, yakın geçmişteki tarihsel olayların tanıklarıyla gençler için tarihi canlı kılabilen, "tarihin ihmal ederek kaydetmediği" bakış açısı ve perspektifler sunabilen sözlü tarihten yararlanılmasının gerekliliği vurgulanmıştır (Tarih Vakfı, 2002:59). Türkiye temsilcisinin de imzasıyla alınan bu tavsiye kararının ülkemizde uygulanmasının gerekliliği ve bu uygulamanın yapılabilmesi için gereken tarihsel zenginlik göz ardı edilmemelidir.

Tarih öğretiminde pedagojik ilkelerin öne çıkması, hayat becerilerinin kazandırılması, kanıtları değerlendirme ve karar verme olgusunun yoğunluk kazanması, kitle iletişiminde görselliğin egemen hâle gelmesi öğretmenlerin görsel kanıtları değerlendirme becerilerini kazanacakları program çalışmalarını gerekli kılmıştır (Ramsden, 1996). Husbands'a (1996) göre "kanıt" birçok tarih öğretmeni tarafından tarih disiplinin temeli olarak görülmektedir. Kanıt kullanımı, tarihî becerilerin gelişiminde, geçmişi anlamada ve bilgi toplamada gerekli bir ön koşuldur.

Tarihin beslendiği kaynaklar, geçmişten arta kalan kalıntılar veya izlerin sorgulama yoluyla tarihsel kanıt haline getirilmesiyle oluşan verilerdir (Dilek, 2001:88). Tarihçiler geçmişle, onun kalıntıları yoluyla bağlantı kurarlar. Bu yüzden tarihsel kanıta başvurmadan tarih anlayışı kazanamayız. Tarihsel kanıt sadece bilgi işleme aktivitelerine temel teşkil etmez; o dili keşfetmeye, dilin katılımcılara sunduğu anlamlara ve geçmişin tarihçesine açılan bir araştırma yoluna da sahip olmamızı sağlar (Husbands, 1996: 16). Kanıt, geçip gitmiş tarihî olayın hikâyesi değil, somut bir tespitidir. Bu yönüyle kanıt, tarih öğretiminde bir laboratuvar hizmeti yüklenir. Tarihi gerçekliğin gelip geçici olmayan bir ürününü bugüne ve sınıfa taşıyarak gözlem imkânı sunar (Safran ve Köksal, 1998). Sınıfta "kanıt" gözden geçirilmiş bir şekil alır. Gözden geçirmekten kasıt; orijinal tarihsel kaynağın eğitsel bir kaynağa dönüştürülmesidir. Öğrencinin tarihsel anlayışa ulaşması, öğrenci ve öğretmenin dahil olduğu ortak bir yöntemle sağlanır. Bu ortak dayanışmalı öğrenim, tarihçinin faaliyetlerinin tam bir birlikteliğini içerir (Nichol, 1996:16). Öğretmenler tarafından seçilmiş tarihsel kaynak veya belgeleri öğrencilerin dikkatli ve doğru şekilde yorumlayabilmesi için, onların tarihsel bilgi ile de donatılması gerekmektedir (Dilek, 2001:91).

Kanıta dayalı öğretim yönteminde, öğretmenden ziyade, öğrenciler çalışır. Kanıt problemleriyle başa çıkmak (problemin üstesinden gelmek) insanı mücadeleye alıştırır;ona beyin jimnastiği yaptırır ve uğraşılan işi anlamlı hâle getirir. Kaynak malzemeleri kullanmak ve kanıt problemleriyle uğraşmak, ikinci el tarihin nadiren vereceği gerçeklik hissini verir. Geçmişle ilgili kanıtlarla uğraşmak, bugünün birçok yönüne bakmamıza imkân sağlar ve üzerinde çalıştığımız konuyu daha iyi öğrenmemize yardımcı olur. Birincil kaynaklar, iyi bir şekilde kullanılırsa duygularımızı ve hayal gücümüzü de genişletir (Fines, 1996:125). Birincil kaynaklar, öğrencilerin çok değişik yaklaşımları görebilmelerini sağladığı gibi; bilgi, beceri ve analiz yeteneklerini geliştirecektir. Öğrencilerin birincil kaynaklarla uğraşması; eleştirel düşünmelerini, sorular sormalarını, zekice çıkarımlar yapmalarını, mantıklı açıklamalar geliştirmelerini ve olayları yorumlamalarını sağlayacaktır (Ata, 2002:81).

Kanıta dayalı tarih öğretimi, ulaşılmış tarihî bilgide tarihçinin göreli hâkimiyetini anlamada, öğrenciye yardım etmekte ve profesyonel tarihçinin çalışması ile tarih öğretimini ilişkilendirmektedir (Safran ve Köksal, 1998). Geçmişi anlama öğrenciler bakımından bir düşünme egzersizi gerektirir. Öğretmen ve öğrenciler elde edilmiş bulguları işleyerek, geçmiş hakkında yorumlayıcı bir dil kullanarak, açıklayıcı olaylar (yeni tarihler yaratmak) geliştirerek ve hayal gücünü kullanarak (tarihî empati) tarihten anlam çıkarmaya çalışırlar (Husbands, 1996:8-9). Tarihî bir eser, resim veya araç gerecin niye, nasıl ve ne zaman yapıldığına ve bunların geçmişte yaşayan insanların hayatlarını ne ölçüde kolaylaştırdığına veya onlar için ne anlam ifade ettiğine dair "sorgulama" yoluyla yapılan bir tarihsel araştırmada öğrenciler, tarihin şemsiyesi altında düşünce ufuklarının sınırlarını zorlayacaklardır (Dilek, 2001: 87).

Cooper'a (1996) göre tarih ders programlarının düzenlenmesinde kaynak taramasının yer alması öğrenciyi aktiviteye teşvik etmektedir. Öğrencilerin ulaşabileceği kaynakların birincil kaynaklar grubunda binalara, yerel topluma ait kaynaklara (yerel tarih kütüphanelerinde yer alan haritalar, nüfus sayımı kayıtları, gazeteler, fotoğraflar), sanat eserlerine, edebî pasajlara, istatistiksel verilere, video teyplere ve müzik eserlerine yer verilmiştir. Öğrencilere, geçmişe giden ne kadar çok yol sağlanırsa bildikleri şeylerle bağlantılar kurmaları da o oranda mümkün olacaktır. Öğrenciler okula birçok görsel imgeye maruz kalmış olarak başlarlar. Tarihsel sanatlara oranla bilgisayardaki animasyonlarla ya da çizgi filmlerle daha alâkalı olsalar da zihinlerinde görsel ipuçları vardır. Çok erken yaşlardan itibaren, çocuklar görerek ve duyarak görsel ve işitsel bilgi hakkında ilişkiler, yaşadıkları sosyal olaylar ve geçmişteki deneyimleri hakkında çıkarımlarda bulunurlar. Görsel kaynakları incelemenin, öğrenciler için birçok avantajı vardır. Bir imgeyi inceliyorken, değişen an ya da hareket ve duygusal akış gibi olayın parçası olan şeyler tarafından rahatsız edilmezsiniz. Baktığınız imgeye tekrar tekrar dönebilir, imgenin çeşitli boyutlarını inceleyebilir, imgeyle ilgili yeni sorular sorabilir ve bu sayede yeni fikirlere ulaşabilirsiniz (Levstik ve Barton, 1997).

İmgelerin geçmişe ilişkin tanıklıkları gerçekten değer taşır, yazılı belgelerin sunduğu kanıtları desteklemenin yanı sıra onları tamamlar. Özellikle de olayların tarihi söz konusu olduğunda, imgelerin, metinlere aşina olan tarihçilere zaten bildikleri şeyler söyledikleri doğrudur. Ancak bu gibi durumlarda bile imgenin ekleyeceği şeyler vardır. Geçmişin, başka kaynakların ulaşmadığı yönlerine girme imkânı sağlar. İmgeler, geçmişi daha canlı bir şekilde "hayalimizde canlandırmamızı" sağlar. Francis Haskell'in deyişiyle "imgenin tarihsel hayal gücü üzerindeki etkisi"ne de yer bırakılmalıdır. Resimler, heykeller, baskılar ve diğer imgeler bize, yani gelecek nesillere, geçmiş kültürlerin yazıya dökülmemiş deneyimlerini ya da bilgilerini paylaşma olanağı sağlar. Amerikalı tarihçi Peter Parret'in belirttiği üzere, bu kanıtları "okurun ve yazarın beraber inceleyebilmeleri" imgelerin sunduğu hiç de hafife alınmayacak bir avantajdır. Belgesel kanıtlara, çoğu kez, belgenin bulunduğu arşive gitmeye hazır olan biri ulaşabilir ve belgenin okunması saatler alabilir; oysa bir tabloya veya fotoğrafa, özellikle de çoğaltılmış hâline ulaşmak genellikle kolaydır ve içerdiği mesaja da nispeten daha süratli bir şekilde ulaşılır. İmgelerin tanıklığının diğer bir önemli avantajı da; metin ile daha yüzeysel olarak açıklanması bile daha uzun sürecek, mesela matbaa gibi karmaşık bir sürecin ayrıntılarını, süratli ve açık bir biçimde aktarıyor olmasıdır (Burke, 2003).

Görsel imgelerin etkili ve güvenilir bir temsilcisi olan fotoğraf, hazır bulunmayan bir nesnenin değil, fotoğraf makinesi objektifi önünde kısa süreliğine hazır bulunan bir nesnenin ikonik kanıtıdır (Virilio, 2002: 195). Fotoğrafı canlı kılan, somut geçmiş ile bilinmeyen gelecek arasında muhayyel bir köprü işlevi üstlenmiş olmasıdır (Ergüven, 2002:187). İcat edildiği 1839 yılından itibaren fotoğraf, hem diğer görsel malzemelerden (örneğin; resim ve gravürler) hem de diğer kayıt türlerinden çok daha etkili bir biçimde gerçekliğin bir tıpkıbasımı olarak kabul görmüştür (Danacıoğlu, 2001:91). Tarihsel belge olarak ilk defa Kırım Savaşı (1853-1856) sırasında kullanılmaya başlanan fotoğraf, o günden günümüze kadar tarihsel bilgi kaynaklarımız arasında çok önemli bir yer tutmaktadır.

Fotoğraf, içerdiği bilginin anımsanmasını kolaylaştırıcı niteliktedir; okuyucuların belleğinde uyandırılan etkinin daha uzun süreli olmasını sağlamak için fotoğraf iyi bir araçtır; çünkü insan, gördüğü şeyleri, okuduklarından daha iyi aklında tutar ve böylece daha rahat anımsar (Gezgin, 1994:31). Fotoğraf yoluyla giysilerin, eşyaların, bugün unutulmuş üretim tekniklerinin, örf ve âdetlerin tarihini ve muhakkak ki insan eliyle oluşturulmuş veya tahrip edilmiş coğrafyanın, fizikî çevrenin, kentlerin, yerleşim birimlerinin tarihini anlamamız kolaylaşır (Danacıoğlu, 2001: 93).

Fotoğrafın biçimi ne olursa olsun, tarihsel araştırmada kullanımının belli kuralları vardır. Birincisi; özellikle doğruluk söz konusu olduğunda fotoğrafların, diğer belge ve nesnelerin tanımlanması, doğrulanması, tasvir edilmesi ve yorumlanması gerektiğinde kullanılan kurallara tabi olmasıdır. İkincisi; fotoğrafların kendilerini anlatabilmelerini sağlayan belirli sınırlar olması nedeniyle dışsal verilerin kullanılması gerektiğidir. Fotoğrafların arkasındaki ya da albümlerindeki yazılar genellikle istenen bilgiyi sağlar, ne yazık ki bazen bunlar bizi yanlış yönlendirebilir ya da tamamen yanlış olabilir; bu yüzden de güvenilir olmaları için doğrulanmaları gerekir. Fotoğraflardaki insanlarla yapılan konuşmalar da ek bilgi sağlar. Üçüncüsü; fotoğrafların, yalnızca hoş ya da ilginç oldukları için öyküye katılmamaları gerektiğidir. Fotoğraflar anlatılan öyküyle ilgili olmalı, o öyküyü tamamlayan ya da açıklayan kanıtlar sunabilmelidir. Dördüncüsü; bir öyküyü anlatmakta kullanılan fotoğrafların başlık ya da açıklama yazıları olması gerektiğidir; ancak bunlar ne çok fazla ne de az olmalıdır. Wright Morris, "Eğer bir yazı fotoğrafın açıklanması için gerekliyse, hiçbir yorum olmaması daha iyidir." dedikten sonra eklemektedir: "Kelimeler varlıkları kadar yokluklarıyla da zorlayıcı olabilirler." Beşinci olarak, yayımlanmış ya da filme çekilmiş tarihsel malzemede kullanılan fotoğrafların röprodüksiyonları mümkün olduğunca iyi yapılmalıdır. Cümleleri son hâllerini almaları için düzelterek amaca uygun paragraflar hâline sokmaya nasıl özen gösteriliyorsa, kullanılan fotoğrafların sunumuna da öyle özen gösterilmelidir (Kyvig ve Marty, 2000: 84-85).

Stradling (2003), tarihî fotoğrafların seçiminde, birincil ve ikincil kaynaklarla kolay bağlantı kurulmasına, alışılagelmiş anlayışı, doğruluğu tartışmasız kabul edilen varsayımları sorgulamaya uygun olmasına, açıklanması ya da araştırılması gereken bazı çelişkileri ve belirsizlikleri ortaya koymasına, diğer kaynak malzemelerle karşılaştırıldığında, bir fotoğrafın sunduğu belli kavrayışları yansıtmasına, başka kaynaklara bakılarak cevap verilebilecek soruları gündeme getirmesine dikkat edilmesini tavsiye etmekte; ayrıca öğrencilerin, tarihsel fotoğrafları sistematik bir biçimde incelemelerine ve yorumlamalarına yardımcı olacak bir

analitik çerçeve edinmeleri; ayrıca bu çerçeveyi uygulamaya, analiz ve yorumlama becerilerini pratikte sınamaya yönelik fırsatları bulmalarının gerekliliğine işaret etmektedir.

Stradling (2003), tarih öğretiminde fotoğraflardan analitik bir yaklaşımla yararlanmaya yönelik olarak;
-Toplumdaki sosyal yönelimleri incelemek amacıyla farklı dönemlere ait fotoğrafları kullanmayı,
-Teknoloji, eğitim, mimari, sanat gibi alanlardaki yüzyıl boyunca görülen gelişmeleri ortaya koymak amacıyla fotoğrafları kullanmayı,
-Belli bir dönemdeki sosyal yaşamın farklı veçhelerine ilişkin ipuçlarını yakalamaya dönük bir araç olarak o döneme ait fotoğraf albümlerini incelemeyi,
-Öğrencilere aynı olgunun farklı dönemlerde çekilmiş fotoğraflarını sunarak, benzerlikleri ve farklılıklarını saptamalarını sağlamayı,
-Savaş sahnesi, miting, sokak gibi ayrıntılı bir fotoğrafı tarih, alt yazı ve kaynak gibi bilgileri çıkararak öğrencilere bu fotoğrafla ilgili sorular yönelterek öğrencilerin yorum yapmalarını sağlamayı,
-Öğrencilere bir fotoğraf vererek, o fotoğraf ile ilgili yapılmış farklı yorumları karşılaştırmalarını istemeyi önermektedir.

İster insan eliyle üretilmiş resimler / çizimler, isterse insanın kullandığı bir aygıt tarafından üretilmiş, fotografik, sinematografik ve videografik görüntüler içlerinde hep belli anlamları taşımışlardır. Fotoğrafın anlamını kültürel etmenler, teknik etmenler, kullanılan simgeler (yan anlamı yaratmaya yarayan tüm etmenler) oluşturur. Görüntülere üreticileri tarafından, üretildikleri anda veya daha sonra ve o görüntüleri farklı ortamlarda kullananlar tarafından da farklı anlamlar yüklenebilir. Görsel iletiler hemen algılanıveren düz anlamların yanı sıra, bakar bakmaz fark edilmeyen bazı anlamları da barındırmaktadır. İlk bakışta, anlaşılmayan yan anlamları çözebilmek, görsel metinlerin -bunlar fotoğraf, sinema filmi, televizyon görüntüleri, çizgi romanlar, reklâm ve basın fotoğrafları olabilir- okunmasının öğrenilmesi gerekir. Bir fotoğrafı incelerken / okurken onun gerçeği ne denli yansıttığı, düz ve yan anlamları, tarihsel ve kültürel dağarcıktaki yeri, herhangi bir düşünceyi simgeleyip simgelemediği gibi etmenlere dikkat etmek gerekir. Fotoğrafın anlamları vardır. Bu anlamlardan yüzeyde olanı, birçok kültür tarafından, hemen bir bakışta anlaşılabilir. Ancak fotoğrafın farklı biçimlerde kullanımı söz konusu olduğunda, fotoğrafa birtakım kişi veya kurumlar tarafından anlamlar yüklenmeye başlandığında anlaşılabilirlik zorlaşır, fotoğraf belli bir okumayı gerektirir. Tüm okuma biçimleri gibi bunun da öğrenilmesi gerekir. Fotoğraf okuyabilmenin, onları çözümleyebilmenin birçok yolu mevcuttur (Algan, 1999).

Tarihî bir fotoğrafın sistematik bir biçimde incelenmesi ve yorumlanmasına yardımcı olacak analitik bir çerçeve edinilmesinde dar anlamda bir muhabirin yaklaşımına benzer bir tutum sergilenebilir: 5N/ 1K yani Ne, Niçin, Nerede, Ne zaman, Nasıl ve Kim? Kim sorusunun cevabı bazen -eğer yakın dönemse ve eğer bildik tanıdık insanlarla ilişkisini kurabiliyorsak veya üzerindeki, arkasındaki notlar yeterliyse- zahmetsizdir. Çoğu durumda bir kent fotoğrafını tarihlemede ve tanımlamada pek çok ayrıntı işimizi kolaylaştır: Fotoğraftaki bir atlı tramvay, faytonlar ve modelleri fotoğraftaki insanların giyim kuşamları, eğer söz konusu olan bir panorama ise kentin / yerleşim yerinin belli başlı binalarının mevcut olup olmadığı, bir demiryolu hattı vs. - tüm bunlar bize fotoğrafın, hangi tarihsel ana yerleştirilebileceğinin ipuçlarını verir. Hatta açılmış bir şemsiyeden, mağazaların tentelerinden fotoğrafın hangi mevsimde, dahası günün hangi saatinde çekilmiş olduğunu saptamamız

mümkündür. Ama sorular bundan ibaret değildir: Fotoğrafı kim çekmiştir, fotoğraf ne için, kimler için üretilmiştir? Amatör bir çekim ile profesyonel olanın, örneğin Batılı bir alıcı kitlesi için üretilmiş bir kartpostalın veya bir kitap resminin farkları açıktır. Yine benzer bir biçimde araştırma veya gazetecilik amacıyla çekilen bir kare ile propaganda amaçlı bir kare birbirini tamamıyla dışlayabilir. Ya da fotoğrafın gerisinde nasıl bir hayat hüküm sürmektedir? Tüm bu sorular o fotoğrafı okumamızı sağlar (Danacıoğlu, 2001: 92).

Bir fotoğrafı okumanın en iyi yolu ona sistematik sorular yöneltmektir. T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinin "Toplumsal Hayatın Düzenlenmesi" konusuna ilişkin bir fotoğrafa yöneltilen sorular Ek. 1'de verilmiştir.

Yöntem

Araştırmada, inkılâp tarihi öğretiminde fotoğraf kullanımına dayalı öğretim yöntemi ile geleneksel öğretim yönteminin (düz anlatım, soru-cevap) öğrencilerin akademik başarısına etkilerini belirlemek amacıyla ön test-son test kontrol gruplu deneysel desen kullanılmıştır. Araştırmanın deneysel çalışması 2002-2003 eğitim-öğretim yılının ikinci döneminde üç haftalık bir süre zarfında gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın Örneklemi

Araştırmanın deneysel çalışması, 2002-2003 eğitim-öğretim yılının ikinci döneminde Sincan Fatih Anadolu Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi'nde aynı öğretmenin iki ayrı sınıfında 52 lise son sınıf öğrencisiyle oluşturulan örneklem grubu üzerinde yapılmıştır. Araştırmada aynı öğretmenin iki ayrı sınıfı seçilmiş, inkılâp tarihi öğretiminde görsel materyal olarak fotoğraf kullanılacak olan deney grubu 24 öğrenciden, geleneksel öğretim yönteminin uygulanacağı grup ise 28 öğrenciden oluşmuştur.

Sınırlılıklar

- Araştırmanın örneklemi, Sincan Fatih Endüstri Meslek Lisesi'nin Bilgisayar ve Elektronik bölümlerinin son sınıflarında öğrenim gören 52 öğrenciyle sınırlandırılmıştır.
- Araştırmanın uygulama safhası, T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersinin "Toplumsal Hayatın Düzenlenmesi" konusuyla sınırlandırılmıştır.
- Uygulama süresi üç hafta ile sınırlandırılmıştır.

Veri Toplama Araçları

T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinin "Toplumsal Hayatın Düzenlenmesi" konusuna ilişkin bilgi, kavrama, uygulama ve analiz düzeylerinde yazılan hedef ve davranışlar doğrultusunda hazırlanan çoktan seçmeli (1 doğru, 4 çeldirici) 30 sorudan oluşan test, gerekli madde analizleri için Keçiören Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi'nde üç sınıfta 94 son sınıf öğrencisi üzerinde uygulanmıştır. Elde edilen cevaplar "ITEMAN" programı ile değerlendirilmiştir. Test istatistikleri, aritmetik ortalama, standart sapma ve güvenirlikleri hesaplanmış ve gerekli

madde düzeltme çalışması yapılmıştır. Analizlere göre madde seçimi yapılırken ayırıcılık gücü indeksinin 0,40'tan yukarı olmasına, güçlük indekslerinin de ise % 40-60 olmasına dikkat edilmiştir. Bu uygulama sonunda hedef davranışları yoklayan 15 soruluk bir test oluşturulmuştur. On beş sorudan oluşan bu test araştırmanın başarı testi olarak uygulanmıştır.

Tablo 2. Test Sorularının Madde Analizi Sonuçları

N	$\bar{x}$	S	p	Güvenirlik	Ayırt edicilik
94	13,55	3,24	0,52	0,78	0,56

Verilerin Analizi

İstatistiksel analizlerin yapılmasında SPSS/PC (Statistical Package for Social Sciences for Personal Computers) bilgisayar programı kullanılmıştır.

Bulgular ve Yorum

Bu bölümde, araştırmanın bulguları ve bulgulara dayalı yorumlar yer almaktadır.

Tablo 3. Deney ve Kontrol Grubunun Ön Test Başarı Puanlarının Farklılığı İçin t-Testi Sonuçları

Grup	N	$\bar{x}$	S	sd	t	p
Kontrol	28	8,14	1,81	50	1,573	,122
Deney	24	7,16	2,63			

Tablo 3'te deney ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin ön test puanları görülmektedir. Deney ve kontrol gruplarının inkılâp tarihi öğretimindeki başarı düzeylerini belirlemek için yapılan ön test sonucunda, gruplar arasında anlamlı farklılık olmadığı belirlenmiştir ($t_{(50)}$=1,573; p>,05). Bu sonuca göre, fotoğraflarla inkılâp tarihi öğretimi görecek olan deney grubundaki öğrencilerle, geleneksel öğretim yöntemlerinin kullanılacağı kontrol grubundaki öğrencilerin, süreç başında bilgi düzeylerinin benzer olduğu ifade edilebilir. Bu veriler, araştırmanın denk gruplarla başlaması için elverişlidir. Grupların, inkılâp tarihi öğretimindeki başarı düzeylerinin homojen bir yapı gösterdiği belirtilebilir.

Tablo 4. Deney ve Kontrol Grubunun Son Test Puanlarının Farklılığı İçin t-Testi Sonuçları

Grup	N	$\bar{x}$	S	sd	t	p
Kontrol	28	9,64	1,92	50	-4,212	,000
Deney	24	11,70	1,54			

Tablo 4'te deney ve kontrol grubunda bulunan öğrencilerin son test puanları görülmektedir. Bu verilere göre deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin başarı puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir ($t_{(50)}$ = -4,212; p<,05). Deney grubunda yer alan öğrencilerin son test puan ortalamaları ($\bar{x}$ =11,70) iken, bu değer kontrol grubunda ($\bar{x}$ =9,64) olarak gerçekleşmiştir. Aradaki bu fark istatistikî olarak anlamlıdır. Buna göre, inkılâp tarihi öğretiminde fotoğrafın kullanıldığı deney grubunun puanlarının, geleneksel öğretim yöntemlerinin kullanıldığı kontrol grubunun puanlarına göre anlamlı düzeyde artış gösterdiği ifade edilebilir. Araştırmacının uyguladığı deneysel desene bağlı olarak, deney grubundaki öğrencilerin başarı düzeyleri, geleneksel öğretim yöntemlerinin (düz anlatım, soru-cevap) uygulandığı gruba göre daha yüksek olmuştur. Bu durumdan hareketle fotoğraflarla işlenen inkılâp tarihi derslerinin, öğrencilerin bilgi düzeylerini, geleneksel yöntemlere göre olumlu yönde etkilediği sonucuna varılabilir.

Tablo 5. Deney Grubu Öğrencilerinin Ön Test-Son Test Başarı Puanlarının Farklılığı İçin t-Testi Sonuçları

Ölçüm	N	$\bar{x}$	S	sd	t	p
Ön test	24	7,16	2,63	23	-8,656	,000
Son test	24	11,70	1,54			

Tablo 5'te deney grubunda bulunan öğrencilerin, ön test-son test puanları görülmektedir. Bu verilere göre, deney grubundaki öğrencilerin ön test-son test başarı puanları arasında manidar düzeyde bir farklılığın olduğu belirlenmiştir ($t_{(23)}$= -8,656, p<.05). Bu verilere göre, görsel materyal olarak fotoğrafın kullanıldığı deney grubundaki öğrencilerin ön test puanları ($\bar{x}$ =7,16), son test puanları ise ($\bar{x}$ =11,70) olarak gerçekleşmiştir. Bu sonuçlara göre ön test-son test puanları arasında anlamlı düzeyde bir farklılık gözlenmiştir. Bu artışın, son test puanları lehine olduğu tabloda görülmektedir. Deney grubundaki öğrenciler ile "Toplumsal Hayatın Düzenlenmesi" konusu analitik bir çerçevede fotoğraf kullanılarak işlenmiş ve bunun sonucunda öğrencilerin akademik başarılarının önemli derecede arttığı gözlenmiştir.

Tablo 6. Kontrol Grubu Öğrencilerinin Ön Test-Son Test Başarı Puanlarının Farklılığı İçin t-Testi Sonuçları

Ölçüm	*N*	$\bar{x}$	S	sd	t	p
Ön test	28	8,1429	1,81994	27	-2,969	,006
Son test	28	9,6429	1,92862			

Tablo 6'da inkılâp tarihi öğretiminde kullanılan geleneksel öğretim yöntemlerinin, öğrencilerin başarı düzeylerine etkisini belirlemek için yapılan ön test ve son test ölçümleri görülmektedir. Tabloda, ön test ve son test sonuçları arasında anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu görülmektedir ($t_{(27)}$= -2,969; p<.05). Bu farklılığın, son test lehine olduğu belirlenmiştir. Kontrol grubunda yer alan öğrencilerin akademik başarıları, süreç sonunda, süreç başına göre daha yüksektir. Kontrol grubundaki öğrencilerin başarısının artmasının sebebi;düz anlatım ve soru-cevap yöntemleri ile işlenen derslerde de öğrencilerin başarısının belirli düzeyde artması gerektiği ile açıklanabilir. Kontrol grubundaki öğrencilerle "Toplumsal Hayatın Düzenlenmesi" konusu geleneksel öğretim yöntemleri ile işlenmiş ve bunun sonucunda akademik başarılarında artış gözlenmiştir. Fakat, deney grubunda elde edilen başarı düzeyi ile kıyaslandığında, bu artışın daha az olduğu görülmektedir.

Sonuç ve Öneriler

İnkılâp tarihi öğretiminde fotoğrafın analitik bir yöntemle kullanıldığı gruptaki öğrenciler T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinin "Toplumsal Hayatın Düzenlenmesi" konusunu öğrenmede geleneksel öğretim yöntemiyle öğrenim gören öğrencilerden daha başarılı olmuşlardır. İnkılâp tarihi öğretiminde görsel materyal ve tarihî belge olarak kullanılan fotoğrafların çözümlenmesi ve bu çözümlemenin sonucunda tarihsel çıkarımlarda bulunulması öğrencilerin akademik başarılarını artırmanın yanında, dersin daha keyifli bir şekilde işlenmesine ve tarih dersinin amaçladığı davranışların geliştirilmesinde (problem çözme, kronoloji bilgisi, yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme, empati) de katkı sağlamaktadır.

Tarih ders programları hazırlanırken görsel materyallerin (fotoğraf, resim, gravür, minyatür, karikatür, vb.) varlığı ve tarih öğretimine katkısı göz ardı edilmemelidir. Tarih ders kitapları da ders programlarının yapısına uygun olarak, öğrencilerin bakmaktan sıkıntı duydukları üçüncü hamur kâğıda basılmış hikâye kitapları formundan kurtarılıp, görsel materyallerin etkili ve yeterli şekilde kullanıldığı, baskı kalitesi yüksek kitaplar hâline getirilmelidir. Tarih öğretiminde görsel materyal kullanımına yönelik kılavuz kitaplar hazırlanmalıdır. Okullarımızda, kurumla ilgili tüm insanların destekleriyle görsel materyal arşivleri oluşturulmalıdır. Öğretmenler, görsel materyalleri etkili bir şekilde kullanabilmeli, derslerini bu materyallerle zenginleştirmelidir. Öğrencilere tarih dersinin doğasında var olan soyut kavramların öğretilmesinde fotoğraflardan yararlanılmalıdır. Öğrencilere, tarihsel fotoğrafları sistematik bir biçimde incelemelerine ve yorumlamalarına yardımcı olacak analitik bir çerçeve edinmeleri konusunda gerekli eğitim verilmelidir. Öğrencilere sahip oldukları analitik çerçeveyi uygulama, analiz etme ve yorumlama becerilerini pratikte sınamaya yönelik fırsatlar verilmelidir.

Kaynaklar

Algan, E. (1999). *Fotoğraf Okuma ve Görüntü Çözümlemesine Giriş*. Eskişehir: Çözüm İletişim Yayınları.

Ata, B. (2002). Tarih Derslerinde "Dokümanlarla Öğretim" Yaklaşımı. *Türk Yurdu*, (175), 80-86.

Burke, P. (2003). *Tarihin Görgü Tanıkları*. (Çev. Zeynep YELÇE), İstanbul: Kitap Yayınevi.

Cooper, H. (1996). History 5-11. H. Bourdıllon (Ed.), *Teaching History*. London: Routledge. 76-86.

Danacıoğlu, E. (2001). *Geçmişin İzleri*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Dilek, D. (2001). *Tarih Derslerinde Öğrenme ve Düşünce Gelişimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Ergüven, M. (2002). Fotoğraf: Gizemli Kayıt. *Sanat Dünyamız*, (84), 181-187.

Fınes, J. (1996). Evidence; The Basis of the Disciplin? H. Bourdıllon (Ed.), *Teaching History*. London: Routledge. 122-125.

Gezgin, S. (1994). *Basında Fotoğrafçılık*. İstanbul: Der Yayınları.

Husbands, C. (1996). *What is History Teaching* ? Buckhingham: Open University Press.

Kyvıg, D. E. ve Marty, M. A. (2000). *Yanıbaşımızdaki Tarih*. (Çev. Nalan ÖZSOY), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Levstık, L. S. ve Barton, K. C. (1997). *Doing History*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publisshers.

Nıchol, J. (1996). *Tarih Öğretimi*. (Çev. Mustafa SAFRAN), Ankara.

Paykoç, F. (1991). Tarih Öğretimi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Ramsden, J. (1996). Teaching and Learning through the Visual Media. A. Booth ve P. Hyland (Ed.), *History in Higher Education. Oxford: Blackwell Publishers.* 191-207.

Safran, M.ve Köksal, H. (1998). Tarih Öğretiminde Yazılı Kanıtların Kullanılması. *G.Ü.G.E.F. Dergisi*, Cilt: 18, Sayı: 1, 71-86.

Stradlıng, R. (2003). *20. Yüzyıl Avrupa Tarihi Nasıl Öğretilmeli*. (Çev. Ayfer ÜNAL), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Tekeli, İ. (1998). *Tarih Bilinci ve Gençlik*. İstanbul:Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

.....(2000). *İlköğretim Okulları ve Liselerde Tarih Öğretimi*. *Tarih Öğretiminin Yeniden Yapılandırılması.* İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı. (2002). Avrupa Konseyi Değişime Çağırıyor. (Çev. Eda Cerrahoğlu), *Toplumsal Tarih*, (100), 58-59.

Vırılıo, P. (2002). Fotofiniş. (Çev. Kemal Atakay), *Sanat Dünyamız*, (84), 195-202.

Summary

İNKILÂP TARİHİ ÖĞRETİMİNDE FOTOĞRAF KULLANIMI

Bülent AKBABA*

In this study, the effect of using photographs in revolution history education on the students' success was tried to be identified. This research was applied to the last grade students in Sincan Fatih Anadolu Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi for three weeks in the second term of 2002-2003 education year. During this study "Organizing Society Life" within Turkish Republic Revolution History and Kemalism course was emphasized by the researcher in two classes who took this course.

The study was realized through a pre-post test control group experimental design. A frame was tried to be developed on the experimental group students and the analytic usage of photographs, and "Organizing Society Life" subject was dealt within this frame. Besides the questions written by the researcher on the analysis / reading of the photographs, the students were aimed to obtain historical information through the answers of the questions.

The students' perceiving the photographs as historical documents was another result that the researcher wanted to gain.

"Organizing Society Life" subject carried out within the control group's courses was done by the method known as traditional teaching method and narrative and question-answer methods which are frequently used in history education.

The test, consisting of 30 multiple choice questions (1 correct answer, 4 distractors), was prepared through the aims and behaviours written in the level of information, comprehension, application and analysis, related to the subject of the Turkish Republic Revolution History and Kemalism course, "Organizing Society Life", is applied to 94 senior class students of Keçiören Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi for the required item analysis. The results are evaluated with the "ITEMAN" program. Test statistics, arithmetic average, standard deviation and reliability are calculated and the necessary item correction work is done. According to analysis, while the items are being selected, it is cared that distinction power index is over 0,40 and difficulty indexes are 40-60%. At the end of this application, a test is formed consisting of 15 questions searching the aimed behaviours. This test is applied as the achievement test of the research. The computer program SPSS/PC (Statistical Package for Social Sciences for Personal Computers) is used to do the statistical analysis of the test.

The experiment group consists of 24, the control group consists of 28 students. These groups are two classes that experimental workings of the research are applied.

The academic achievement of the control and experimental group subjects being close to each other in the begining of the study, a meaningful difference in favour of the students in the experimental group was identified in the academic achievement in the end the of the study. This result can be interpreted as the usage of photographs in revolution history education has a possitive effect on the students' achievement.

Address for correspondence: Arş. Gör. Bülent Akbaba, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü akbaba@gazi.edu.tr.

EK 1. TOPLUMSAL HAYATIN DÜZENLENMESİ

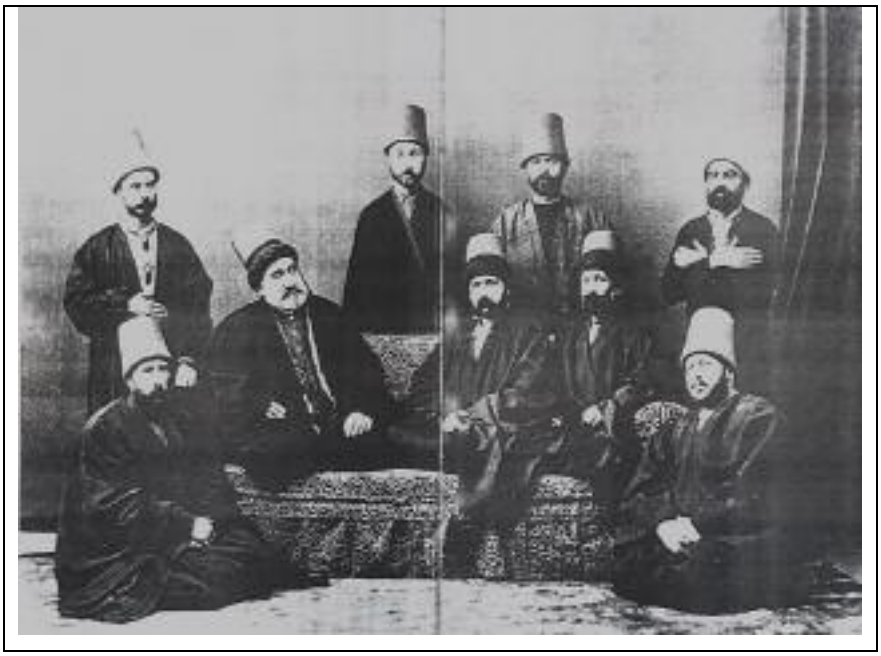

Fotoğrafın Çekildiği Mekâna Dair Sorular

Fotoğraf kapalı bir mekânda mı çekilmiştir?

Bu mekânın özellikleri nelerdir?

Bu mekâna bir isim verebilir miyiz?

Fotoğraftaki insanlar hayatlarının tamamını burada geçiriyor olabilirler mi?

Bu insanları bu mekâna bağlayan şey nedir?

Bu mekânda insanlar ne tür faaliyetlerde bulunuyor olabilirler?

Fotoğrafın Çekildiği Zamana Dair Sorular

Fotoğraf çekilmeden önce neler yapılmış olabilir?

Fotoğrafın çekilmesinden sonra neler yapılmış olabilir?

Fotoğraf, çekildiği zamana dair hangi ipuçlarını taşımaktadır?

Fotoğraf, çekildiği günü ve yılı nasıl göstermektedir?

Fotoğrafın çekildiği tarihi biz belirleyebilir miyiz?

Fotoğrafın Çekildiği Mekândaki Kişilere ve Nesnelere Dair Sorular

Fotoğraftaki insanların ortak özellikleri nelerdir?

Fotoğraftaki insanların meslekleri, toplumsal sınıfları ve inanışlarıyla ilgili neler söyleyebiliriz?

Fotoğraftaki insanların statüleri arasında farklılıklar var mı?

Fotoğraftaki insanlara birer isim ve sıfat bulabilir miyiz?

Fotoğraftaki insanların kıyafetleri hakkında neler söyleyebiliriz?

Fotoğraftaki diğer nesneleri sınıflandırabilir miyiz?

Bu insanların barındıkları bu mekânın kapatılmasına dair düşünceleri neler olabilir?
Bu insanlar bu mekândan ayrıldıktan sonra neler yapabilirler, hangi işlerle uğraşırlar?

Fotoğraftaki Ayrıntılara Dair Sorular

Fotoğraftaki ayrıntıları belirleyebilir miyiz?
Bu ayrıntılar fotoğrafa nasıl bir katkıda bulunmaktadır?
Bu ayrıntılar fotoğrafın temsil ettiği zamana ve mekâna dair hangi ipuçlarını taşıyor?

Fotoğrafın Kadrajına Yönelik Sorular

Fotoğrafta aslında olmayan bir sınır mevcuttur. Bu sınır olmasaydı bu fotoğrafta ilâve olarak neler görebilirdik?

Fotoğrafçıya Yönelik Sorular

Fotoğrafçının bu fotoğrafı çekmesindeki amaç nedir?
Fotoğraf doğal bir ortamda mı çekilmiştir; yoksa fotoğrafçının bir kurgusu var mıdır?
Fotoğrafın çekildiği şartlar fotoğrafçının seçimlerini nasıl sınırlamıştır?